

Biblioteksplan för Ovanåkers kommun 2016-2018

Antaget av kommunstyrelsen § 109, 2016-09-06

Enligt bibliotekslagen 17 § ska alla kommuner anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.

Biblioteksplanen är ett politiskt dokument, som ska ge en överblick över bibliotekens verksamheter och ansvarsfördelningar i Ovanåkers kommun. Den ska också ange mål och strategier för att utveckla och förbättra bibliotekens verksamheter.

En biblioteksplan måste hela tiden aktualiseras och revideras, och planen ska ses som en utgångspunkt för det fortsatta och ständigt pågående arbetet med planering och utveckling av kommunens biblioteksverksamheter. Revidering av biblioteksplanen ska ske vart tredje år

Inga-Lill Embretsen: Bibliotekschef

Aktualitetskontroll gjord: 2016-09-06.

Innehållsförteckning

Övergripande mål för Ovanåkers kommuns biblioteksverksamhet	4
Måldokument	5
Folkbibliotek	7
Skolbibliotek	11

Övergripande mål för Ovanåkers kommuns biblioteksverksamhet

- Folkbiblioteket ska som lokalt kunskapscentrum verka för läskunnighet, information, utbildning och kultur. Folkbiblioteket ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Folkbiblioteket ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.
- Folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla, oavsett ålder, språk eller funktionsnedsättning. Tillgängligheten avser både lokaler, teknisk utrustning och mediabestånd.
- Folkbiblioteket ska, i enlighet med bibliotekslagen, prioritera personer med funktionsnedsättning, personer med annat modersmål än svenska och nationella minoriteter. Folkbiblioteket ska också ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning.
- Folkbiblioteket ska, genom uppsökande verksamhet, erbjuda sina tjänster till dem som inte själva kan komma till biblioteket.
- Alla bibliotekslån ska vara avgiftsfria.
- Alla skolelever ska ha tillgång till ett väl fungerande skolbibliotek, med ett bra mediautbud och ändamålsenliga lokaler. Biblioteket ska vara bemannat med kompetent personal och vara öppet under större delen av skoldagen.

Måldokument

Bibliotekslagen

Den nya bibliotekslagen gäller från 2014. Lagen avser det allmänna biblioteksväsendet och fastslår att kommunerna svarar för folk- och skolbiblioteken. I lagens 6 § fastslås att alla kommuner ska ha folkbibliotek, och bibliotekens utbud och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

Skollagen

Den gällande skollagen trädde i kraft 1 juli 2011. 2 kap. 36 § fastslår att eleverna i grundskolan, grundsärskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, Lgr11

Läroplan för grundsärskolan, Lgrsä11

Läroplanerna för grundsärskolan och för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet trädde i kraft hösten 2011.

I båda läroplanerna slås fast att rektorn har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsmiljö utformas så att eleverna får tillgång till bibliotek.

Bibliotekens internationella manifest

Innehåller bland annat IFLA:s/Unescos folkbiblioteksmanifest, IFLA:s manifest om bibliotekstjänster för personer med läsnedsättning, IFLA:s/Unescos manifest om mångkulturella bibliotek och IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest.

FN:s konvention om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter slogs fast som internationell lag 1990. Barnkonventionen beskriver bl a barns rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet, och ger barn i språkliga minoriteter rätt att använda sitt eget språk.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning gäller för Sverige sedan 2009. Artikel 30 slår fast rätten för personer med funktionsnedsättning att på lika villkor som andra delta i kulturlivet och beredas tillträde till bl.a. bibliotek.

CEMR Deklaration om jämställdhet mellan kvinnor och män

Ovanåkers kommun har undertecknat deklARATIONEN om jämställdhet mellan kvinnor och män. Artikel 20 i deklARATIONEN berör kultur, idrott och fritid, och slår fast allas rätt att delta i kulturlivet på samma villkor oavsett kön. ArtikelN uppmuntrar också folkbiblioteken att utmana stereotypa könsrollsmönster i sitt utbud av böcker och annat material samt i sin marknadsföring.

Folkbibliotek

Folkbiblioteken är en del av kulturavdelningen inom kommunstyrelsens ansvarsområde. Kommunen har två folkbibliotek: huvudbiblioteket i Edsbyn och en filial i Alfta. Alfta bibliotek ligger i samma byggnad som Alftaskolan och är ett kombinerat folk- och skolbibliotek.

Öppethållande

Huvudbiblioteket har öppet dagtid samt viss kvälls- och helgtid, totalt 32 timmar per vecka. Biblioteket är dessutom öppet 15 timmar per vecka enbart för tidningsläsning. Skolklasser och förskolegrupper har möjlighet att boka besök utanför öppettid.

Filialen har öppet dagtid samt viss kvällstid, totalt 18 timmar per vecka. En dag i veckan (3 timmar) är biblioteket dessutom öppet enbart för skolan.

Alftaskolan kan använda biblioteket utanför öppettid, utlåning kan då ske via låneautomat.

Sommartid begränsas öppettiderna något på båda biblioteken.

Biblioteken ska bemannas av kunnig och utbildad personal.

Media

En av folkbibliotekets huvuduppgifter är inköp, iordningsställande, översyn och gallring av media. Det är ett arbete, som måste skötas kontinuerligt. Till det kommer den kompletterande mediaförsörjningen i form av fjärrlån, för att tillgodose behoven hos studerande, invandrare m.fl. Sedan hösten 2009 är biblioteken i Ovanåkers kommun med i bibliotekssamarbetet HelGe, ett samarbete mellan kommunerna i Gävleborgs län. Alla kommuner har en gemensam biblioteksdatabas med medier och tjänster, med syftet att erbjuda en bättre biblioteksservice, samt ett gemensamt transportsystem. Kommunens invånare har därmed tillgång till hela länets samlade mediebestånd.

Fortfarande ligger tonvikten på tryckta medier, som böcker och tidskrifter, men inköp och utlåning av digitala medier, som CD-böcker och DVD-filmer, ökar för varje år. Biblioteket erbjuder också nedladdning av musikfiler, e-böcker och e-ljudböcker.

Kommunen har många invånare som talar andra språk än svenska. Detta medför en ökad efterfrågan av litteratur på olika språk, både skönlitteratur och facklitteratur, men också böcker på lättläst svenska, ordböcker och språkkurser. Internationella biblioteket i Stockholm lånar ut bokdepositioner på vissa språk, medan kommunerna är ålagda att vara självförsörjande när det gäller andra språk. Genom HelGe-samarbetet har kommunens invånare tillgång till hela länets bestånd av litteratur på andra språk. Databasen Pressreader ger tillgång till 2 200 dagstidningar från 97 länder, på 54 olika språk.

Barn- och ungdomsverksamhet

Att arbeta läsfrämjande bland barn och ungdomar, för att väcka läslust och stimulera barnen till att använda biblioteken, ska vara en prioriterad arbetsuppgift för bibliotekens personal. Ett väl utvecklat samarbete med andra vuxna förmedlare är en förutsättning för att nå ut med litteraturen till barn och ungdomar. Folkbiblioteken samarbetar med distriktssköterskor, förskolepersonal, lärare m.fl. Kommunens läsfrämjandeplan uppdateras varje år.

I bibliotekets läsfrämjande arbete ingår bl a:

- Föräldrar i BVC:s föräldrautbildning besöker biblioteken när barnen är 5 - 8 månader och får information om vikten av att berätta, läsa och sjunga för barnen. Utdelning av "De små barnens bok".
- "Bokskola" på biblioteken för alla sexårsgrupper i kommunen. Alla barn får egna lånekort och information till föräldrarna.
- Bokkassar för utlåning på förskolor, kyrkor och Aktivitetshuset.
- Författarbesök i skolorna.

FN:s barnkonvention ska ständigt beaktas.

Social biblioteksverksamhet

Den sociala biblioteksverksamheten riktar sig till dem som har svårt att läsa vanliga böcker och/eller inte själva kan ta sig till biblioteket, och består bl.a. av:

- Inköp och utlåning av talböcker och böcker med stor stil. Biblioteken har även tillstånd att ladda ner och bränna Daisy-talböcker på efterfrågan och förmedlar Legimus (egen talboksnedladdning).
- Utlåning av spelare för Daisy-talböcker.
- Bokdepositioner på äldreboenden och serviceinrättningar.
- "Boken kommer", d.v.s. hembesök.

Folkbiblioteken ska serva äldreboenden och serviceinrättningar med media som passar målgrupperna. Äldreomsorgens dagverksamheter ska vara utrustade med de tekniska hjälpmedel som behövs för att de äldre skall kunna tillgodogöra sig mediautbudet, exempelvis Daisyspelare och förstoringsapparater. Socialförvaltningen ansvarar för dessa tekniska hjälpmedel.

Samarbetet med äldreomsorgen kan förbättras och utökas. En ny broschyr som presenterar "Boken kommer" bör tas fram. Genom samarbete med bl.a. hemtjänstens personal kan broschyren spridas till dem som kan vara i behov av tjänsten.

Webbplatser och sociala medier

Folkbiblioteken uppdaterar ständigt sin del av kommunens webbplats. Tillsammans med övriga HelGekommuner och Kulturutveckling Region Gävleborg ansvarar personalen också för HelGebibliotekens gemensamma webbplats helgebiblioteken.se.

Kultur och bibliotek i Ovanåkers kommun har en egen facebookside och tillsammans med gymnasiebiblioteket har folkbiblioteket en instagramside som riktar sig till ungdomar.

Webbplatser och sociala medier ska förmedla nyheter om bibliotekens aktiviteter och medieutbud och vara en arena för att förmedla tips och inspiration kring böcker och andra medier. Bibliotekets användare ska kunna kommunicera med biblioteket via internet, för att t.ex. kunna lämna synpunkter på bibliotekets utbud och service.

Det digitala biblioteket

Den snabba medie- och informationsutvecklingen i samhället, främst på tekniksidan, påverkar besökarnas behov, efterfrågan och användning av bibliotekens service. Digitaliseringen, tillgängliggörandet av gratis information på internet och sociala medier på webben har förenklat människors tillgång till nyheter och information. Samtidigt har denna utveckling bidragit till en ökad s.k. digital klyfta, där de personer som saknar verktyg och kompetens allt mer hamnar utanför samhällets demokratiska processer. Här har biblioteken en viktig funktion att fylla för att motverka ett digitalt klassamhälle. I samarbete med andra kommunala avdelningar, Kulturutveckling Region Gävleborg, studieförbund, föreningar och företag ska folkbiblioteket arbeta för ökad digital delaktighet bland medborgarna.

Båda folkbiblioteken erbjuder trådlöst nätverk och publika datorer, och målet är att kunna erbjuda besökarna hjälp och utbildningar inom området, Biblioteket abonnerar även på databaser, som låntagarna har tillgång till (uppslagsverk, fonder och stipendier m.m). Folkbiblioteket erbjuder "dygnet runt"-bibliotek på internet genom HelGebibliotekens webbplats, med möjlighet till omlån och reservationer av media, nedladdning av e-böcker, dagstidningar och tidskrifter samt tillgång till databaser.

Släktforskning

Biblioteken erbjuder släktforskning på internet via databasen Arkiv Digital.

Biblioteket som arena och mötesplats

Folkbiblioteket är en arena där man träffas, umgås, delar med sig och lär sig saker. Biblioteket är en av få kravlösa och avgiftsfria platser i samhället. Biblioteken arrangerar sagostunder, läsecirklar, prova-på-kurser kring hantverk och andra aktiviteter, ofta i samarbete med föreningar, studieförbund och näringsliv. Biblioteken är också en viktig länk mellan kommunens invånare och det övriga kulturutbudet i kommunen, genom att handha bokningar och biljettförsäljning till olika musik- och teaterföreställningar.

Huvudbiblioteket i Edsbyn ska efter ombyggnad dela lokaler med Edsbyns museum. Detta skapar nya förutsättningar för verksamheten och öppnar upp för nya samarbeten.

Med utgångspunkt i de övergripande målen för Ovanåkers kommuns biblioteksverksamhet måste tillgängligheten på folkbiblioteken bli bättre. Lokaler och inredning ska vara flexibla och ändamålsenliga, för att vid behov kunna ge utrymme åt utställningar, författarbesök och andra kulturarrangemang. Samtidigt ska biblioteksmiljön vara inbjudande och ge bra exponeringsmöjligheter för att stimulera till läsning och andra kulturupplevelser.

Mångfald

Folkbiblioteken samarbetar med Aktivitetshuset och SFI för att nå ut till kommunens nysvenskar, men samarbetet kan utökas och utvecklas. Alla nyanlända flyktingar bör få en visning av biblioteket, helst med tolk, och få egna lånekort. Biblioteken, med tillgång till litteratur och information på olika språk och möjlighet att boka datorer, är en viktig brygga mellan den enskilda individen och samhället. Läsecirklar och IT-drop in är exempel på biblioteksverksamhet som kan öka integrationen. Folkbiblioteket bör samarbeta med andra kommunala avdelningar, studieförbund och ideella föreningar för att anordna olika aktiviteter som stimulerar till integration.

Folkbiblioteket samarbetar med övriga HelGebibliotek och Kulturutveckling Region Gävleborg för att ge nysvenskarna ett bättre bemötande i form av t.ex. biblioteksinformation på olika språk.

Miljö

Folkbiblioteken ska erbjuda medborgarna information om miljökonsekvenser genom litteratur och utställningar i ämnet och främja resursåtervinning och återbruk i samarbete med kommunens miljökontor, föreningsliv och företag.

Skolbibliotek

Grundskolornas skolbibliotek

Folkbiblioteken i Alfta och Edsbyn ombesörjer inköp av litteratur till skolbiblioteken på F-6-skolorna i Knåda, Lillbo, Roteberg, Runemo och Viksjöfors, samt tidningsprenumerationer till samtliga grundskolor. En särskild budget finns för detta.

Ansvar för biblioteksverksamheten på grundskolorna ligger hos Barn- och utbildningsnämnden och dess förvaltning. Grundsärskolan är integrerad i kommunens grundskolor.

Alftaskolan har ett kombinerat folk- och skolbibliotek i huset, med utbildad personal och datoriserat utlåningssystem. Bland övriga grundskolor har endast en skola, Roteberg, ett datoriserat utlåningssystem.

Gymnasieskolans skolbibliotek

Gymnasieskolan har ett skolbibliotek med biblioteksdatasystem och utbildad bibliotekarie. Biblioteket är öppet hela skoldagen, men står obemannat vissa tider. Biblioteket betjänar över 600 lärare och elever, inklusive den kommunala vuxenutbildningen och SFI. Ansvarig nämnd är Barn- och utbildningsnämnden.

Läsförmågan har stor betydelse för elevernas möjlighet att klara samtliga ämnen i skolan, och skolbiblioteken har en viktig roll när det gäller att stärka elevernas läsutveckling och läsförståelse. Väl utrustade bibliotek är också en viktig grundförutsättning för ett individualiserat och undersökande arbetssätt. Skolbiblioteket har alltså en viktig funktion i två av skolans uppdrag

- att hjälpa eleven att utvecklas sin läs- och skrivförmåga
- att hjälpa eleven att förbättra sin förmåga att hantera information.

Biblioteksverksamheten inom grundskolan och gymnasieskolan ska stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur och skolbiblioteken har möjlighet att höja kvaliteten på elevernas lärande.

Skolbiblioteket måste ses som en integrerad och naturlig del av skolans verksamhet. För att kunna ge alla elever tillgång till medier och information på ett sätt som svarar mot var och ens unika behov måste skolbibliotekets personal samarbeta med pedagogerna. En utbildad skolbibliotekarie kan också vara en stor resurs i skolans arbete med MIK (medie- och informationskunnighet). De övergripande målen för Ovanåkers kommuns biblioteksverksamhet slår fast att kommunens skolelever ska ha tillgång till ett väl fungerande skolbibliotek, med ett bra mediautbud och ändamålsenliga lokaler. Biblioteket ska vara

bemannat med kompetent personal och vara öppet under större delen av skoldagen. Flera av grundskolorna i Ovanåkers kommun lever inte upp till detta krav. Det är stor skillnad på skolbiblioteken i de olika skolorna, både avseende lokaler, personal och tillgänglighet.

En utbildad skolbibliotekarie, med ett övergripande ansvar för grundskolebiblioteken, skulle medföra en högre och jämnare standard på skolornas bibliotek. Dessutom krävs att en lärare eller annan personal på varje skola får tid avsatt för att sköta de dagliga rutinerna på biblioteket. Skolorna bör utrustas med biblioteksdatasystem med program och licenser för utlåning och återlämning. Det ska också finnas datorer med internetanslutning för faktasökning. Skolbiblioteken bör vara tillgängliga under hela skoldagen. Dessutom bör alla barn och ungdomar i kommunens skolor och förskolor ges möjlighet att besöka folkbiblioteket, dels för att kunna ta del av det stora utbudet av böcker, ljudböcker m.m. som finns där och dels för att lära sig att använda och hitta i biblioteket. Skolor och förskolor har en viktig pedagogisk funktion att fylla genom att lära barnen att använda folkbiblioteket.